

LEKTORSKA RAZPRAVLJALNICA O VELIKI ZAČETNICI V NOVEM MESTU

Izkušnje kažejo, da se pogosto sprašujemo o rabi velike začetnice pri vzdevkih. Po SP 2001 vzdevek skupaj z imenom in priimkom spada med osebna lastna imena (§ 395), pri čemer je večinoma šaljive narave (SP 2001, str. 208). V slovarskem delu ga ponazarja zgled *vzdevok Lisica*. Tudi Jožica Škofic (2000: 115) vzdevek razlaga kot osebno lastno ime, Janez Keber (2002: 61) pa navaja opredelitev iz SSKJ: izraz, ki se daje osebi po kaki značilnosti.¹ Oba poudarjata, da je vzdevek povezan s posameznikovo prepoznavno, značilno lastnostjo.

Vzdevek je tudi v predlogu novega slovenskega pravopisa opredeljen kot osebno lastno ime {14}.

OSEBNA IMENA

- {14} Med osebna imena uvrščamo rojstna (krstna) imena in družinska imena oziroma priimke ter hišna imena; vzdevke, psevdonime, redovniška, skrivna in umetniška imena ter stalne pridevke, ki nadomeščajo priimke.

Vendar pa predlog v členu {17} v razdelku *Vzdevki in psevdonimi* pri zapisu vzdevkov načeloma zapoveduje rabo male začetnice, kar nasprotuje temeljnemu določilu o lastnoimenskosti vzdevka.

{17} POSEBNOSTI

1. Večbesedne vzdevke in psevdonime, ki opisujejo lastnosti oseb, pišemo z malo začetnico: *goriški slavček* (namesto *Simon Gregorčič*), *puščavska lisica* (namesto *Erwin Rommel*), *železna lady* (namesto *Margaret Thatcher*). Če je v takem poimenovanju lastno ime, ga pišemo z veliko začetnico: *doktor Fig* (namesto *France Prešeren*), *mati Terezija* (namesto *Anjež Gonxhe Bojaxhiu*).
2. Pri nekaterih zgodovinskih osebnostih je vzdevek sčasoma postal lastno ime: *Črna kraljica* (namesto *Barbara Celjska*), *Janez Dobri* (namesto papež *Janez XXIII.*), *Sončni kralj* (namesto *Ludvik XIV.*).

Vzdevki, s katerimi so opisane lastnosti oseb, zlasti v aktualnem političnem življenju, so navadno priložnostni: kanadski Kennedy (namesto Justin Trudeau), teflonski Tony (namesto Tony Blair). Lahko se nanašajo tudi na več oseb: leteči Kranjec.

V Jezikovni svetovalnici za večbesedni vzdevek, ki opisuje lastnosti oseb, rabijo izraz perifraza in opisno ime (Dobrovoljc: 2021).²

Vzdevek se razlikuje od t. i. perifraze, opisa imena, ki ga pogosto pišemo tudi ob imenu z vejico, npr. *Simon Gregorčič, goriški slavček, je ...*; *Japonska, dežela vzhajajočega sonca, je ...* Perifraze so pisane z malo začetnico.

Podobno različnost v rabi velike začetnice izkazujeta zgleda za opisno ime: *prebivalec Ciudadada de Mexico* (Vranjek Ošlak, Weiss: 2021) in *Program za digitalno Evropo* (Dobrovoljc: 2021a). Kaže se torej terminološki problem. Označba posameznika je lahko občnoimenske ali

¹ Ni povsem jasno, ali je beseda *izraz* rabljena namerno, ker naj bi izražala širši pomen kot *ime* – ali je torej usklajena z geslom *psevdonim*, saj se ta namreč razlaga *kot ime, priimek, ki ga uporabljajo zlasti avtorji, pisatelji, da prikrijejo svoje pravo ime*, pri čemer je pod priimkom mogoče razumeti tudi pomen *pridevek, vzdevek*.

² V rabi je zaslediti tudi zvezo *perifrazni vzdevek, opisni vzdevek in opisno poimenovanje*.

lastnoimenske narave, ne glede na motivacijo (telesna, značajska ali druga lastnost; ljubkovalno, slabšalno, šaljivo vrednotenje), kar bi bilo treba jasneje ločiti in obrazložiti.³

OSEBNA IMENA: imena bitij, prebivalska, domišljajska, religiozna imena

Če nimamo železne lady, imamo pač teflonskega Tonyja.

Vzdevek britanske političarke bi večina navzočih zapisovala z veliko začetnico. Ob tem so se spraševali o sobesedilu – je tu z *železna lady* res mišljena Margaret Thatcher, kakor najprej pomislimo? Morda ne gre za resnično osebo, ampak želijo poudariti njene lastnosti. Metaforični in ironični prenos se namreč pogosto izkazuje z rabo male začetnice. Kdo naj bi bila železna lady? Lahko bi bila katera koli odločna, neizprosna ženska. Oznaka britanske političarke je postala splošna referenca za izražanje njene ključne lastnosti – železne volje, značajske trdnosti in nepopustljivosti.⁴ Vprašanje je, kako naj se rabi v primerjavah in v različno razširjenih zvezah⁵ – se sklicujemo na Margaret Thatcher ali odločnico sploh? Prim. *Saj si kot Ž/železna lady! Saj si prava Ž/železna lady! – Saj si kot Margaret Thatcher! Saj si prava Margaret Thatcher!* Navzočim se ta vzdevek ne zdi priložnostno poimenovanje, ampak stalna in uveljavljena zveza. To dokazuje nelagodje ob tem, da bi *iron lady* prevajali z *železna dama*. Kot priložnostno poimenovanje pa je prej razumeti zvezo *tatica mleka*, ki se v slovenščini le redko uporablja, kot zanimivost v povezavi s krilatico *Margaret Thatcher, Milk Snatcher*, v angleščini pa je njena ustreznica nekaj časa morda res živela kot vzdevek. Podobno nelagodje glede nanašalnosti je čutiti tudi pri izrazu teflonski Tony – začetnica bi lahko razločevala med Tonyjem Blairom in kakim drugim po politični poti podobnim Anthonyjem ali politikom sploh, saj se ime lahko povsem razpomeni (prim. geslo *jure* v SP 2001).

Izjemni športniki, kot je bil češka lokomotiva, so neprimerno večje legende, kot sta na primer Robert Durán – Kamnita pest ali ameriški rokoborec Stone cold Steve Austin.

Zgled ponuja tri načine zapisa vzdevkov – brez imena in z malo začetnico (*češka lokomotiva*), ob imenu za pomišljajem⁶ in z veliko začetnico (*Kamnita pest*) ter v citatnem izrazu pred imenom z veliko začetnico (*Stone cold*). Navzoči bi za Emila Zátopka kljub opisnosti vzdevka večinoma rabili zapis Češka lokomotiva, saj pomen 'atlet iz Koprivnice' ni razviden iz samega izraza, je priučen, »frazеološki«. Tako bi ga ločili od apelativiziranih izvedenk v pomenu 'uspešen (češki) športnik', prim. zgled iz Dela leta 2003: *Pot do tretjega Juventusovega naslova mu otežuje odsotnost »češke lokomotive« Pavla Nedveda* (Gigafida).⁷ Narekovaji v zgledu sicer ne nakazujejo vrstnega prenosa, saj lahko označujejo vzdevke sploh, tudi če so zapisani z veliko začetnico. Izvirni vzdevek Roberta Durána je *Manos de piedra* – velika začetnica se rabi tudi pri

³ V kako zapletena razmerja vstopajo vzdevki, kaže zgled Peter Prevc ali Pero Mišica. Mišica velja za vzdevek, a je njegova raba strogo omejena: pojavlja se le ob imenski skrajšanki Pero, ne pa samostojno (**Mišica je dobro skočil*) ali za imenom (**Peter Prevc - Mišica je dobro skočil*), kar nakazuje, da gre za drug tip kot *Kajuh*.

⁴ Prim. seznam žensk, v angleščini poimenovanih Iron Lady ([https://en.wikipedia.org/wiki/Iron_Lady_\(disambiguation\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Iron_Lady_(disambiguation))).

⁵ Gl. zgled s Sončnim kraljem.

⁶ Po SP 2001 se v takih okoliščinah rabi vezaj (§ 42, 428).

⁷ Postavlja se sicer vprašanje, ali se je izraz »češka lokomotiva« uveljavil tudi kot pravi vzdevek Pavla Nedveda, saj bi se tedaj po logiki prav tako moral pisati z veliko začetnico, saj ne bi bil več le vrstna označba.

prevodu Kamnita pest.⁸ Pri osebnem imenu Stone cold Steve Austin ni mogoče spremeniti zaporedja sestavin ali izpustiti rojstnega imena in priimka, lahko pa bi se vzdevek prevedel. V tem primeru bi po pravilu pričakovali *hladni Steve Austin*.⁹ Če bi se ime rabilo tudi samostojno, pa bi eliptično različico zapisovali z veliko začetnico: *Hladni*.

Prav nobeden od vladarjev ni skozi vso zgodovino tako buril domišljije kot znameniti Sončni kralj.

Za razumevanje neke zveze se ne zdi vseeno, kakšno skladiščno-pomensko vlogo opravlja: pristavek in prilastek laže razumemo kot opisno poimenovanje (razlagalna perifraza) kot osebek, predmet ali povedkovo določilo, zlasti če so zloženi. Navzočih tako ne bi motil zapis *Simon Gregorčič, goriški slavček, se je rodil 15. oktobra 1844*, hkrati pa se jim zdi smiselni (morda tudi zaradi glagola imenovati) zapis *Simona Gregorčiča imenujemo tudi Goriški slavček*. V slednjem primeru kot občnoimenski del zveze razumejo le slavček, s prilastkom pa da se že označuje edinstveno (prim. Damjan Murko – štajerski slavček – malo začetnico povezujejo s čustveno zaznamovanostjo). Za podobno dvojnost navajajo *Včeraj je sončni kralj Golob prispel v Bruselj in Robert Golob je slovenski Sončni kralj*. Primer je še toliko bolj očiten, ker je Sončni kralj kot lastno ime naveden v predlogu novih pravopisnih pravil, v rabi pa se (kot kaže objava v Večerju leta 2001) zveza povezuje tudi s faraonom Amenofisom IV.: *Senca Egipčana lega na zabrisane hieroglife, izklesane v steno nedavno odkrite grobnice iz časov sončnega kralja Ehnatona, ki je v Egiptu prvi vpeljal monoteistično čaščenje boga sonca Atona (Gigafida)*.

Na kvizu je dobil vprašanja o Ivanu Brez dežele, Pliniju Starejšem, Magnusu Zakonodajalcu, Letečem Holandcu in Apoloniju z Rodosa.

Zgled Leteči Holandec je zanimiv zaradi svoje večpomenskosti. Prvotno je zveza označevala mitično večno blodečo ladjo, po prenosu pod vplivom zgodbe o Ahasverju pa tudi njenega kapitana in motiv večnega tavanja sploh, kar se je večkrat odrazilo v umetnosti (Wagnerjeva opera, Ryderjeva slika). Poleg tega zveza označuje tudi športno disciplino oz. razred bark. Za otipljivo, torej edinstveno predmetnost, se pridrži velika začetnica, za vrstni pomen športne discipline (pojmovno) pa po zgledu primerov *Lepi janičar* 'roman Rada Murnika' in *lepi janičar* 'lik iz omenjene knjige', *Ljutomerčan* 'vino iz Ljutomera', *kamničan* 'vlak za Kamnik' mala. Navzoči pa so opozorili na zaščitena imena, registrirane znamke, npr. *Gauda*[®], na Kmetijski šoli Grm in biotehniški gimnaziji učijo pisati *vino Cviček*. S takšnim zapisom se navzoči v poljudnih besedilih za splošno javnost ne strinjajo, pač pa pri imenih, ki izražajo znamko posamezne vinske kleti, npr. vino *Lepi Ljutomerčan*, kakor bi se vino lahko imenovalo po krajanu Ljutomera. Opozarjajo, da so mladi bolj kot na pomen pozorni na obliko, zato lahko velike tiskane črke v kraticah razumejo kot zapis velike začetnice (FB-prijatelj).

⁸ Opozoriti je treba, naj prevod upošteva slovenski asociativni svet – prav zato se zdi Kamnita pest primernejši prevedek kot dobesedni Kamnite roke, saj vzbuja smiselnejše predstave o športniku oz. njegovi ključni lastnosti in hkrati rabi običajnejšo, skladiščno-oblikoslovno manj težavno število.

⁹ Celovit prevod bi zahteval drugačne rešitve, ki pa vnašajo nove jezikovne nejasnosti, povezane z določnostjo: (mrtvo) hladni Steve Austin.

SKLEP: Navzoči izraz vzdevek povezujejo z lastnoimenskostjo (Tomo Korošec ali profesor Vejica, letalec Rdeči baron) in se sprašujejo, ali ne gre za podobno kategorijo kot nadomestno ime pri zemljepisnih imenih. Lastnoimenskost vzdevka bi se dala oblikovno utemeljiti s spolskimi izrazi: glagol se sklada s končniško izkazanim spolom občne besede (oblikovna in pomenska plat sta prekrivni), lastno ime pa po definiciji ne odraža nujno pomena oz. vsebine poimenovanega, torej je mogoče tudi navidezno neujemanje po spolu (oblikovna in pomenska plat nista prekrivni, prednost pa ima slednja).¹⁰ Temeljno merilo za pisanje velike začetnice bi moralo ostati izražanje edinstvenega nasproti vrstnega, pri čemer se kako ime za označevanje posameznikov lahko uporabi večkrat. Lastna imena povezujemo tudi s čustveno nezaznamovanostjo (nevtralnostjo), samoidentifikacijo (ta sicer ni odločilna) in uradnostjo (rabo v uradnih in javnih besedilih, kot so zakoni, pravilniki, imeniki, registri in stvarna referenčna dela, npr. atlas, leksikoni in enciklopedije).

Premišljevali pa smo še o okoliščinah, ki so kazalniki občnoimenskosti, npr. priložnostnost (občasna, nesplošna raba, vezana na sobesedilo), opisnost (večbesedna sestava, ki se kaže v več različicah), čustvena zaznamovanost (ljubkovalnost, slabšalnost, šaljivost in ironičnost).

Kot uporabniki pravopisa pogrešamo predvsem natančnejšo in ubeseditvev, kako ločevati med vzdevkom v funkciji lastnega in občnega imena, najbolje tudi s terminološko razločitvijo, in bogat nabor zgledov v različnih skladijskih položajih in pragmatičnih vlogah.

ZEMLJEPISNA IMENA

Ljubljanska ulica Pod hribom. Doma je pod Hribom. Prihaja iz Podhriba/izpod Hriba/iz Pod hriba.

Zaradi oblikovne spremenljivosti v različnih sklonih položajih so predložna imena za uporabnike težavna. Zdi se, da nobena zapisovalna možnost v vseh položajih ni celovito informativna, prej zavajajoča glede uradnega imen,¹¹ zato se pisci zatekajo k rabi uvrščevalne besede: prihajam iz vasi Pod hribom. Težava nastopi, če je v skupini imen uvrščevalna beseda del imena v širšem smislu (*Po dirki Po Sloveniji bo odšel na Dirko po Franciji*).

Lektorji se niso mogli zediniti, ali je ustrežnejše ime slovenska Obala ali slovenska Istra in ali se ime pokrajine Beneška Slovenija lahko okrajša v Benečijo.

Zapis Slovenska Istra se je zlasti v občinah na Slovenskem primorju razmahnil v zadnjih letih, izpričan pa je tudi že prej (prim. Valter Bohinec: Po vaseh in mestih Slovenske Istre, 1956; Niko Kuret: Obnovitev starih in uvedba novih zgodovinsko - folklornih prireditev na območju Slovenske Istre : s posebnim ozirom na Piran - Portorož : elaborat za Turistično društvo Piran - Portorož, 1960; Karmen Medica: Narodnostna in migracijska problematika Slovenske Istre, 1987; Julij Titl: Vodni mlini v Sloveski Istri, 1988; vendar Niko Kuret: Maske v Slovenski Istri,

¹⁰ Za Erwina Rommla in Mirana Stanovnika se rabita zvezi puščavska lisica in puščavski lisjak, a slednja zaradi izražanja naravnega spola v rabi prevladuje (Gigafida). Prim. *puščavska lisica je bila ... 'fenek' – puščavska lisica je bil ... 'človek'*.

¹¹ Ob vse pogostejši rabi dvozačetnic oz. »sredičetnic«, povezanih predvsem z e-tvorjenkami, pa smo se pošalili, da ni napačen zapis Prihajam izPod hriba.

1972). Posebno veljavo takemu zapisu daje Zakon o vinu.¹² Argumente za rabo velike začetnice Vladka Tucovič (2012: 54) vidi v prestižnosti pojma, ki ga velika začetnica izkazuje in ki je povezan z utrjevanjem pokrajinske zavesti. Po drugi strani Istra velja za enotno pokrajino, imena z državno oznako v atlasih ni, takšnemu zapisu nasprotuje tudi italijanska manjšina. Prim. južna Štajerska 'Spodnja Štajerska', slovenska Koroška in avstrijska Koroška 'dvojezična koroška' ... Tudi pri izrazu Benečija je živa raba med ljudmi drugačna od knjižne. V stroki uveljavljeno ime območja s slovensko manjšino ob zahodni slovenski meji je Beneška Slovenija, med ljudmi pa je živo ime Benečija, ki je nastalo s pomenskim oženjem Benečije 'Beneška republika'. Podobno pomensko oženje obstaja tudi v uradnem imenu dežele Veneto, zato je prevod te kot dežela Benečija prav tako legitimen.

Odpotovala je v Novi južni Wales.

SP 2001 določa zapis Novi Južni Wales, kar pa bi pomenilo, da je Južni Wales že obstajal,¹³ zato se pojavlja tudi zapis Novi južni Wales, ki ga priporoča tudi Slovar slovenskih eksonimov, z razlago izvora imena, namreč, da je pokrajina Cooka spominjala na obalo Walesa, pridevnik pa je imenu dodal, da bi poudaril lego na južni polobli.

Največ kraj koles je v teh delih mesta: Ljubljana Bežigrad in Ljubljana Center. Nadaljujte v smeri Ljubljana vzhod in nato zavijte na izvoz Ljubljana center.

Razlika v rabi velike začetnice se zdi moteča, a je dejansko lahko podprta z občnostjo pomena. Nekateri navzoči so opozorili, da se jim zdi odprava pravila o pisanju mesta z malo začetnico (Novo Mesto) zaradi uveljavljenosti manj smiselna, da pa bi tako pravilo sprejeli pri vasi in trgu, saj so naleteli na pomensko razlikovanje: Irča vas, Bučna vas, Gotna vas so ulica oz. del Novega mesta, Birčna vas (*Vas) pa samostojno naselje južno od Novega mesta, prim. Mestni trg – *Stari Trg ob Kolpi.¹⁴ Drugi navzoči so bili do predloga zadržani, saj nasprotujejo mešanim, neenotnim kategorijam.¹⁵

Odpravila se je na Ljubljanski grad. Na Ljubljanskem gradu so odprli razstavo o slovenski zgodovini. Eden lepših ljubljanskih gradov je dvorec v Tivoliju.

Skladenjski tip pridevnik + ime ni značilen le za termine, kot osnovno ubeseditveno možnost bi ga pričakovali tudi kot imenotvorni tip (prim. **Česká republika**), a se je v uradnih besedilih razširil tip samostalnik (uvrščevana beseda) + samostalnik (ime). Tako Ljubljanski grad označuje grajski grič, stavbo pa zveza grad Ljubljana ali ljubljanski grad.

Šli smo na izlet v Zgornjo Savinjsko dolino. Obiskali smo Polhograjsko Grmado. Vzdlolž Kamniške Bistrice smo se odpeljali do Kamniške Bistrice.

¹² Vendar bi bila velika začetnica pri zvezi Slovenska Istra za označbo porekla lahko omejena le na grafično izpostavljen napis, ki deluje kot samostojna poved. Zakon določa tudi zapis okoliša Goriška brda, v rabi pa je ime Kmetijska zadruga »Goriška Brda« ali Vinska klet »Goriška Brda« za registrirano VINSKA KLET "GORIŠKA BRDA" zadruga, kmetijstvo, proizvodnja vina in trgovine z.o.o. Dobrovo (Bizi). Prim. skrajšano ime Dalmatinska zagora – Zagora.

¹³ Prim. South Wales, https://en.wikipedia.org/wiki/South_Wales.

¹⁴ Mladi trga ne dojemajo več kot vrsto naselja.

¹⁵ Pojavilo se je še vprašanje zapisa skupaj: Banja Luka → Banjaluka, Herceg Novi → Hercegnovi. Mar je po tem zgledu pisano tudi Dobropolje, šaljivo Novomesto?

Zgornja Savinjska dolina (in ne Zgornjesavinjska) je ustaljen geografski pojem, ki označuje Savinjsko dolino severno od Ljubije. Ime Spodnja Savinjska dolina je pričakovan, a je že mnogo manj v rabi. Podobna dvočlenska poimenovanja za druge doline niso navadna, izraza zgornjesavska/zgornja Savska dolina se rabita predvsem v turističnih besedilih, a brez jasne opredelitve (natančneje pa so opredeljene hidroelektrarne, odsek zgornje Save sega od izvira do Medvod, ES, geslo Savske elektrarne). Navzoči se sprašujejo, kaj je referenčna literatura za imena, ki jih v pravopisu ali Enciklopediji Slovenije ni najti, npr. alpska ali Alpska Slovenija (v osnovnošolskem učbeniku napisano z verzalkami), zagorska ali Zagorska dolina (ime uporabljajo domačini v Zagorju ob Savi).

SKLEP: V praksi je precej odstopanj od pravopisnih pravil, celo v zakonih in stroki. Treba bi bilo oblikovati sodoben in natančen popis zemljepisnih imen in vanj zajeti kar največ področij (turistične regije, vinske dežele ipd.), ob tem pa si prizadevati za večjo enotnost pri rabi zemljepisnih imen.

MALA ZAČETNICA

L. 1979 so v hali Tivoli nastopili Queeni. Raje ima Beatle kot Stonse. Na včerajšnji tekmi so Green dragonsi pretepli Virole. Včeraj so imeli svoje letno srečanje tako lionsi kot apezejevci.

Po dolgi razpravi so se navzoči strinjali s členom {122} predloga novega pravopisa, da se poimenovanja članov, ki so izpeljana iz imen organizacij, zlasti okratičenih, npr. *apezejevec*, pišejo z malo; kadar so poimenovanja enaka imenu skupine, npr. *Virole* 'navijaški klub' in 'člani navijaškega kluba *Virole*', pa se pišejo z veliko. To bi veljalo tudi za množinsko obliko sicer edninskega imena, npr. *Queeni* 'član skupine *Queen*', *Avseniki* 'člani zasedbe *Avsenik*'.

{122} POSEBNOSTI

1. Nekatera poimenovanja pripadnikov in pripadnic, izpeljana iz črkovalnih kratic, zapisujemo s kratico (*FDV-jevec* – *FDV-jevka*, *NLB-jevec* – *NLB-jevka*, *RTV-jevec* – *RTV-jevka*) ali tudi razvezano: *ertevejevec* – *ertevejevka*.
2. V redkih primerih, ko poimenovanja pripadnikov skupin niso izpeljana iz stvarnega lastnega imena, temveč so z njim prekrivna, se je uveljavil zapis z veliko začetnico: *Čuki* (ime glasbene skupine) – *Čuk* (član skupine); tako še *Avsenik*, *Sokol*, *Viola* ipd. Kadar je razumevanje zaradi prekrivanja z občnim poimenovanjem oteženo, uporabimo opisno zvezo, npr. *član Sokola*. Če poimenovanja niso prekrivna z imenom, ampak gre za iskanje podobnosti in primerjave (*Skakalci so kot orli*; *zmaga risov*), jih pišemo z malo začetnico (*orli*, *risi*).

Danes se je sin v šoli učil o zoisovi zvončici in bodeči neži. Pitagorov izrek pa je še vedno njegova ahilova peta. Babica ima parkinsonovo bolezen, a še vedno ima rada Mozartove kroglice. Raje bi jedla Melbino breskev kot pečenko Wellington.

Navzoči so se strinjali, da je staro pravopisno določilo o dvojem zapisovanju pridevnika na -ov/-ev, izpeljanega iz osebnih imen (z malo začetnico, če izraža vrstnost, § 158, in z veliko začetnico, če izraža duhovno last, § 115), nejasno, saj so tudi poimenovanja bolezni, rastlin, delov telesa in izumov povezana z znanstvenim delom in so torej blizu duhovni lasti. Predlog novega pravopisa načeloma dopušča dvojnični zapis.

{112} Z veliko ali malo začetnico pišemo pridevnike z obrazili *-ov/-ev* ali *-in* v stalnih besednih zvezah, ki se uporabljajo v različnih strokah, med drugim

a) v medicini (bolezni, deli telesa ipd.): *Aspergerjev/aspergerjev sindrom*, *Crohnova/crohnova bolezen*, *Downov/downov sindrom*, *Epstein-Barrov/epstein-barrov virus*; *Adamovo/adamovo jabolko*, *Evstahijeva/evstahijeva cev*;

b) v botaniki in zoologiji (rastlinske in živalske vrste): *Blagajev/blagajev volčin*, *Zoisova/zoisova zvončica*; *Humboldtov/humboldtov pingvin*, *Scopolijev/scopolijev kozliček*.

[ODDAJTE KOMENTAR](#)

{113} Z veliko ali malo začetnico pišemo pridevnike z obrazili *-ov/-ev* ali *-in* v stalnih besednih zvezah, ki se uporabljajo v prenesenem pomenu (frazeološke enote); *Ahilova/ahilova peta* 'ranljivost', *Evin/evin kostum* 'golota', *Sizifovo/sizifovo delo* 'delo brez učinka'.

[ODDAJTE KOMENTAR](#)

{114} POSEBNOSTI

1. V vseh navedenih skupinah so se skozi dolgo obdobje rabe kot edini uveljavili nekateri zapisi z malo začetnico, pogosto iz osebnih, predvsem rojstnih imen, npr. *kristusov trn*, *marijini laski*, *salomonov pečat* (rastline); *blažev žegen* 'neučinkovito sredstvo', *noetova barčica* (žival), *venerin griček* (del telesa), *vidov ples* (bolezen).

2. Z malo začetnico pišemo tudi podomačeno zapisane izlastnoimenske pridevnike, pri katerih se je identifikacija z izhodiščnim imenom že izgubila: *Dieslov/dizlov motor* (< *Diesel*), *Geigerjev/gajgerjev števec* (< *Geiger*), *Kneippova/knajpova kopel* (< *Kneipp*), *Sacherjeva/saherjeva torta* (< *Sacher*).

Tudi navzoči sami opažajo, da se v rabi bolezni lahko pišejo z malo ali veliko začetnico (*parkinsonova* ali *Parkinsonova bolezen*), poimenovanja rastlin pa dosledneje z malo začetnico (*zoisova zvončica*). Glede na podobno pomensko kategorijo so se spraševali, od kod ta razlika v rabi, torej zakaj je pravilo o vrstnosti nadrejeno pravilu o duhovni lasti le pri rastlinah, in zakaj predlog novega pravopisa členoma ob dvojničnem zapisu {112}, {113} vendarle dodaja člen {114} z izjemami (ne zgolj za področje rastlin!), zlasti podčlen 2, ki usmerja k rabi male začetnice, zgledi pa so še vedno zapisano dvojnično. Pojavilo se je tudi vprašanje, kakšen naj bi bil zapis latinskega poimenovanja bolezni (*morbus Parkinson*). Navzoče je begal tudi zapis *pečenka Wellington* {131}, saj ga povezujejo s kategorijo imenovalnega prilastka (SP 2001, § 107), ki se v predlogu novega pravopisa ne omenja¹⁶

Ena od nagrad društva ZDUS je nagrada Združenja dramskih umetnikov Slovenije »Polde Bibič« za življenjsko delo.

Nagrade naj bi se pisale z malo začetnico, saj so po SP 2001 (§ 152) občno poimenovanje. Tako ločujemo *oskarje* 'nagrade (kipci)' od *Oskarjev* 'prireditvev ob podelitvi nagrad Filmske akademije (= uradno poimenovanje za oskarje)'. Nagrade naj bi se tako kot ustanove navajale s svojilnim pridevnikom ali v roditeljski (Prešernova nagrada, priznanje Radojke Vrančič za mladega prevajalca), dejansko pa se pravila pri obojih pogosto kršijo (*nagrada Goncourt*, *Institut Jožef Stefan*, *APZ Tone Tomšič*, *AFS France Marolt*, *KUD France Prešeren*, prim. še Ljubljana Festival). Nagrade bi torej lahko ločevali od imen ustanov kot lastnih imen ter vanje posegali s popravki tipa *nagrada Polde Bibič* → *nagrada Poldeta Bibiča*, to ni primerno, saj se tako močno zabriše dejanski označevalec, ki si ga je za lastne potrebe zamislila neka skupina ljudi in se je verjetno uveljavil tudi širše (predstavljajmo si poseg *Anton Podbevšek teater* →

¹⁶ Problematika zapisa *Mozartove kroglice* spada med stvarna (lastna) imena; teh zaradi obsežnosti tematike o osebnih in zemljepisnih lastnih imenih nismo posebej obravnavali, čeprav bi si glede na dosedanje razprave to zaslužila. Pri otipljivi stvarnosti je še bolj očitno razlikovanje pravo lastnino in duhovno lastjo, pa tudi med generičnim izdelkom kot celoto in njegovim posameznim delom.

Gledališče Antona Podbevška). Jezikovna svetovalnica je na podlagi gradiva sprva dopuščala zapis tipa *nagrada Vilenica* (PK, Poimenovanje nagrad, odlikovanj, častnih nazivov, 2014), a je pozneje ob usklajevanju pravil presodila, da so nagrade enotna pomenska kategorija, za katero naj v celoti velja zapis z malo začetnico, torej (nagrada) polde bibič (kot že oskar in bert).¹⁷ Brez škode se opuščajo navednice, saj jih nihče ne dojema kot neobhoden del imena, podobno velja za nekatere grafične posebnosti napisov pri prenosu v prosto besedilo. Velika začetnica pa že lahko usmerja branje, zapis nagrada naj občina, naj učitelj je manj učinkovito. Podobno: *Jonas ima 5 viktorjev in 2 mercedes*. Navzoči ne razumejo, zakaj ni mogoče dojemati nagrade kot uvrščevalne besede, sledečega pa kot imenovalnega prilastka, ki se zapiše z veliko začetnico – takšna je namreč tudi raba. Takšen zapis je ob opustitvi roditeljske veze še bolj sprejemljiv, že sedaj pa se rabi pri verskih objektih (*cerkev sv. Petra*). Pri navedenem primeru so se v ZDUS-u za imenovalniški prilastek verjetno odločili, da bi se izognili podvojitvi roditeljskega imena (**nagrada ZDUS-a Poldeta Bibiča*).

Pri lektoriranju uporabite funkcijo sledi spremembam. Odpri zavihek O nas.

V računalniških priročnikih se funkcije pišejo z veliko začetnico. Navzoči se načeloma strinjajo z malo začetnico, a opozarjajo, da se – zlasti ob stavčnih poimenovanjih – s tem lahko zmanjša razumljivost, ime ni takoj opazno.

Ali lahko svoj Facebookov profil povežem s tistim na YouTubeu?

Navzoči so dvozačetniškost pri omembi v strnjenem/prostem besedilu opuščali, a opozarjajo, da nekatera imena lahko postanejo zelo nerazpoznavna oz. se zabriše želeni učinek besedne igre, saj sestavine niso več jasno razvidne.

eDavki so spletni servis za elektronsko poslovanje s Fursom. iPhone 14 je že na tržišču. Ponudba študentskih del na e-Študentskem Servisu je ta hip rekordna.

Navzoče moti začetek povedi z malo začetnico, predlagajo dodatek uvrščevalne besede: Portal eDavki ... Pri izrazih, ki prehajajo med vrstna oz. generična, podpirajo opuščanje neprve velike začetnice (iPhone → iphone), ob tem pa so naklonjeni tudi izpisu prilastka 14 z besedo. Pri e-Študentskem Servisu opozarjajo na prenašanje grafične podobe logotipa v strnjen zapis, ki nima enake funkcije in zato uveljavlja zapis servis z malo začetnico.

ZA KONEC

Pravila o veliki začetnici zaradi individualne interpretacije ne morejo enoznačno zaobjeti vseh primerov in tudi lektorji se jih moramo naučiti pragmatično kršiti, če tako prispevamo k temu, da bo bralec lažje vzpostavil referencialno razmerje med imenom in imenovanim, torej razumel besedilo. Odlika imen je pač njihova nespremenljivost.

LITERATURA

¹⁷ To je najverjetneje povezano tudi z že omenjeno izpustitvijo imenovalnega prilastka (SP 2001, § 107); v Pravopisnih kategorijah ePravopisa (2014) pa se še sklicujejo na imenovalniški prilastek. Predlagani zapis nagrade je res sistemski, novost pa je, da se z malo začetnico zapisuje zveza rojstnega imena in priimka.

Bizi, <https://www.bizi.si/>, dostop 24. 9. 2023.

Manca Černivec, 2023: Kako zapisati ime nagrade: »nagrada avsenik«. Jezikovna svetovalnica, <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/3083/kako-zapisati-ime-nagrade-nagrada-avsenik>, dostop 26. 9. 2023.

Helena Dobrovoljc, 2021a: Začetnica pri stvarnih lastnih z desnim (imenovalnim) prilastkom. Jezikovna svetovalnica, <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/4973/za%C4%8Detnica-pri-stvarnih-lastnih-imenih-z-desnim-imenovalnim-prilastkom>, dostop 24. 9. 2023.

Helena Dobrovoljc, 2021b: Začetnica pri (enobesednih) vzdevkih. Jezikovna svetovalnica, <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/5111/za%C4%8Detnica-pri-enobesednih-vzdevkih>, dostop 24. 9. 2023.

Janez Keber, 2002: Rojstna imena, hišna imena, vzdevki, psevdonimi v Sloveniji. *Jezikoslovni zapiski* 8/2, 47–69.

Drago Kladnik, Drago Perko, 2013: Slovar slovenskih eksonimov. Kamnik : Amebis ; Ljubljana : ZRC, ZRC SAZU (<http://www.termania.net/slovarji/129/slovar-eksonimov>), dostop 26. 9. 2023.

Pravopisne kategorije ePravopisa, 2014, <https://fran.si>, dostop 26. 9. 2023.

SP 8.0 (predlog novega slovenskega pravopisa), poglavje o veliki začetnici (https://www.fran.si/pravopis8/Poglavje/3/velika_in_mala_zacetnica), dostop 24. 9. 2023.

SP 2001, Pravila (http://bos.zrc-sazu.si/c/sp/sp2001_pravila.pdf), dostop 24. 9. 2023.

Jožica Škofic, 2000: Kroparski vzdevki. *Traditiones* 29/1, 115–123.

Vladka Tucovič, 2012: Slovenska Istra – pokrajina na slovenskem literarnem zemljevidu. V: Boža Krakar Vogel (ur.): *Slovenski slavistični kongres, Koper 2012. Slavistika v regijah – Koper*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 23. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.

Urška Vranjek Ošlak, Peter Weiss, 2021: La Ciudad de México in njegovi prebivalci. Jezikovna svetovalnica, <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/5277/la-ciudad-de-m%C3%A9xico-in-njegovi-prebivalci>, dostop 24. 9. 2023.

Zvin = Zakon o vinu. Uradni list RS, št. [105/06](#), [72/11](#), [90/12](#) – ZdZPVHVVR, [111/13](#) in [27/17](#) – ZKme-1D, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4816>, dostop 24. 9. 2023.

Dušan Voglar (ur.) idr., 1997: Enciklopedija Slovenije, 11. zvezek (Savs–Slovenska m). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Gradivo za razpravo in povzetek z dopolnili pripravila P. J. In R. D.